

ISSN 2409-6415
Електронне
науково-практичне
фахове видання

2024 / № 121

Журнал
східноєвропейського
права

(Протокол № 3 від 08 жовтня 2013 року)

Включено до Переліку наукових фахових видань України
(Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.04.2014 № 455)

ISSN 2409-6415

Журнал східноєвропейського права внесений до HeinOnline

Проблематика: висвітлення результатів фундаментальних та прикладних наукових досліджень, дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з актуальних проблем становлення та прагматичного розвитку східноєвропейського права в умовах глобалізаційних викликів

Галузь науки: юридичні науки

Періодичність: щомісячно

Головний редактор: Мосьондз Сергій Олександрович, доктор юридичних наук, професор, виконуючий обов'язки ректора ПВНЗ «Університет сучасних знань»

Відповідальний секретар: Соколан Тетяна Сергіївна, кандидат юридичних наук

Члени редколегії: **Мельник Роман Сергійович**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного права, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Янчук Артем Олександрович, доктор юридичних наук, професор, державний секретар, Міністерство охорони здоров'я, **Кузьменко Оксана Володимирівна**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та історії права, Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», **Личенко Ірина Олександрівна**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права та процесу, Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», **Чорна Вікторія Григорівна**, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу, Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», **Губанова Тамара Олексіївна**, доктор юридичних наук, професор, директор, Приватний вищий навчальний заклад «Фінансово-правовий коледж», **Книш Сергій Володимирович**, кандидат юридичних наук, юрисконсульт, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, **доктор Егле Білевічюте**, член Комісії з розгляду адміністративних спорів Литви, професор Університету Миколаса Ромеріса, (Вільнюс, Литва), **доктор Тома Бірмонтіен**, професор Лабораторії правосуддя, Лабораторії прав людини юридичного факультету Інституту публічного права Університету Миколаса Ромеріса, (Вільнюс, Литва), **доктор Агне Тваронавічіен**, Лабораторія соціальних технологій, Лабораторія посередництва та сталого розв'язання конфліктів юридичного факультету Інституту публічного права Університету Миколаса Ромеріса (Вільнюс, Литва)

Адреса редакції: вул. Велика Васильківська, 57/3, м. Київ, Україна, 03150

Тел.: +38 (063) 758 57 24

E-mail: easternlaw.ua@gmail.com

Сайт: <http://easternlaw.com.ua>

(Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 15.04.2014 No. 455)

ISSN 2409-6415

The Journal of Eastern European Law is included in HeinOnline

Issue: lighting the results of basic and applied research, dissertations for the degree of doctor and candidate of sciences on current issues of establishment and pragmatic development of Eastern European law within globalization challenges

Branch of science: jurisprudence

Frequency: monthly

Editor in Chief: Mosondz Serhii Oleksandrovych, doctor of juridical sciences, professor, acting rector of the Private Higher Educational Establishment “The University of Modern Knowledge”

Secretary in Charge: Sokolan Tetiana Serhiivna, candidate of juridical sciences

Members of the editorial board: **Melnyk Roman Serhiiovych**, doctor of juridical sciences, professor, head of the Department of Administrative Law of Taras Shevchenko National University of Kyiv, **Yanchuk Artem Oleksandrovych**, doctor of juridical sciences, professor, state secretary, the Ministry of Health, **Kuzmenko Oksana Volodymyrivna**, doctor of juridical sciences, professor, professor of the Department of theory and history of law at the State Higher Educational Establishment “Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman”, **Lychenko Iryna Oleksandrivna**, doctor of juridical sciences, head of the Department of Civil Law and Procedure at the Training and Scientific Institute of Jurisprudence, Psychology and Innovative Education of Lviv Polytechnic National University, **Chorna Viktoriia Hryhorivna**, doctor of juridical sciences, associate professor, associate professor of the Department of Administrative Law and Proceeding at the State Higher Educational Establishment “Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman”, **Hubanova Tamara Oleksiivna**, doctor of juridical sciences, professor, director at the Private Higher Educational Establishment “Financial and Law College”, **Knysh Serhii Volodymyrovych**, candidate of juridical sciences, legal counsel, Lesya Ukrainka Eastern European National University, **Dr. Eglė Bilevičiute**, member at Lithuania Administrative Disputes Commission, professor at the Mykolas Romeris University (Vilnius, Lithuania), **Dr. Toma Birmontien**, professor at Justice Laboratory, Human Rights Laboratory of Faculty of Law of Institute of Public Law, Mykolas Romeris University (Vilnius, Lithuania), **Dr. Agne Tvaronaviciene**, Social Technologies Laboratory, Mediation and Sustainable Conflict Resolution Laboratory of Faculty of Law, Institute of Public Law of Mykolas Romeris University (Vilnius, Lithuania).

Address of the editorial office: 57/3 Velyka Vasylkivska Street, Kyiv, 03150, Ukraine

Tel.: +38 (063) 758 57 24

E-mail: easternlaw.ua@gmail.com

Website: <http://easternlaw.com.ua>

ЗМІСТ

Коропатнік І.М., Карелін В.В. Правове регулювання військово-патріотичного виховання в Україні в умовах воєнного стану.....	7
Кравченко М.Г. Кодекс Аліментаріус як орієнтир для реформування публічного адміністрування у сфері забезпечення продовольчої безпеки України.....	18
Теремецький В.І., Білінська Л.В. Правові засади контролю за вчиненням злочину під час розслідування одержання неправомірної вигоди.....	23
Новицький А.М., Новицька Н.Б. Правове забезпечення фінансового контролю в умовах військового стану.....	32
Чехович Т. Конституційне судочинство (провадження) у Республіці Казахстан: історія та сучасність.....	40
Сподинський О.О. Превентивна діяльність дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад.....	49
Таволжанський О.В., Пехота Є.В. Регулювання правових відносин у сфері криптовалюти: сучасний виклик до національного законодавства.....	56
Чорномаз О.Б. Нормативно-правова база щодо протидії домашньому насильству та фактори, що спричиняють акти домашнього насильства.....	65
Бондаренко К.С. Особливості правової природи застави як речового способу забезпечення виконання зобов'язання.....	74
N.B. Davronbekova Administrative-Legal Provision of Veterinary-Sanitary Safety in the Republic of Kazakhstan.....	81
Дмитришин О.О. Особливості запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей в умовах воєнного стану.....	92
Каленченко В.Д. Спосіб вчинення як основний елемент криміналістичної характеристики примушування до вступу в статевий зв'язок.....	101
Прокопенко В.О. Роль тимчасового доступу до речей та документів при розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.....	107

TABLE OF CONTENTS

I.M. Koropatnik, V.V. Karelin Legal Regulation of Military-Patriotic Education in Ukraine under Martial Law.....	7
M.H. Kravchenko Codex Alimentarius as a Guideline for Reforming Public Administration in the Field of Ensuring Food Security of Ukraine.....	18
V.I. Teremetskyi, L.V. Bilinska Legal Principles of Monitoring over a Crime's Commission while Investigating the Obtaining Unlawful Benefit.....	23
A.M. Novytskii, N.B. Novytska Legal Framework of Financial Control under Martial Law.....	32
T. Chekhovych Constitutional Judiciary (Proceedings) in the Republic of Kazakhstan: History and Modernity.....	40
O.O. Spodynskyi Preventive Activities of Police Officers and Community Police Officers.....	49
O.V. Tavolzhansky, E.V. Pekhota Regulation of Legal Relations in the Field of Cryptocurrency: a Modern Challenge to National Legislation.....	56
O.B. Chornomaz Regulatory and Legal Framework for Combating Domestic Violence and Factors Causing Acts of Domestic Violence.....	65
K.S. Bondarenko Peculiarities of the Legal Nature of Collateral as a Means of Securing the Fulfillment of an Obligation.....	74
N.B. Davronbekova Administrative-Legal Provision of Veterinary-Sanitary Safety in the Republic of Kazakhstan.....	81
O.O. Dmytryshyn Features of Prevention and Countermeasures Domestic Violence against Children under the Conditions of the State of Martial Law.....	92
V.D. Kalenchenko The Method of Commission as the Main Element of the Criminalistic Characterization of Coercion to Enter into Sexual Intercourse.....	101
V.O. Prokopenko The Role of Temporary Access to Things and Documents in the Investigation of Criminal Offenses in the Field of Economic Activity.....	107

УДК 343.2:343.352

Теремецький Владислав Іванович –

провідний науковий співробітник, доктор юридичних наук, професор,
Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН
України, м. Київ, Україна
ORCID: orcid.org/0000-0002-2667-5167
vladvokat333@ukr.net

Vladyslav I. Teremetskyi –

Doctor in Law, Professor, leading research scientist of the Department of International Private Law, Academician F. H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the NALS of Ukraine
(23-a Pavlo Zahrebelnyi st., Kyiv, 01042, Ukraine)

Білінська Людмила Володимирівна –

адвокат, викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін,
ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці, Україна
ORCID: orcid.org/0009-0005-9618-5568
ludabilinska201085@ukr.net

Liudmyla V. Bilinska –

lawyer, teacher of the Department of Fundamental Legal Disciplines at Bukovynien University
(2A Ch. Darvina st., Chernivtsi, 58000, Ukraine)

Правові засади контролю за вчиненням злочину під час розслідування одержання неправомірної вигоди

Наукову статтю присвячено досліджуванню правових засад контролю за вчиненням злочину під час розслідування одержання неправомірної вигоди. Проаналізовано положення законодавства, яке регулює проведення негласних слідчих розшукових дій, а також праці науковців, котрі вивчали проблеми кваліфікації одержання неправомірної вигоди та особливості розслідування подібних злочинів.

Вказано, що правовою основою для проведення контролю за вчиненням злочину є ст. 271 КПК України та ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Визначено характерні ознаки проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину: виключно прокурор має право прийняти рішення про її проведення; контроль вчинення злочину може проводитися в таких формах, як контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент та імітування обстановки злочину; можуть бути застосовані спеціальні імітаційні засоби, які нагадують предмет неправомірної вигоди; забороняється провокувати (підбурювати) службову особу на одержання неправомірної вигоди з метою її подальшого викриття; проведення процесуальної дії оформляється протоколом тощо.

Ключові слова: корупція, неправомірна вигода, досудове розслідування, слідчі дії, контроль вчинення злочину, негласні слідчі (розшукові) дії, Кримінальний процесуальний кодекс України, посадова особа, службова особа, злочин.

V.I. Teremetskyi, L.V. Bilinska Legal Principles of Monitoring over a Crime's Commission while Investigating the Obtaining Unlawful Benefit

This scientific article is dedicated to the study of the legal foundations for monitoring the commission of a crime during the investigation of receiving improper benefits. It analyzes the provisions of legislation that regulate the conduct of covert investigative activities, and the norms of current criminal law. The works of scholars who have investigated the problems of qualifying the receipt of improper benefits and the peculiarities of investigating such crimes have been examined.

It is indicated that the legal basis for monitoring the commission of a crime is Article 271 of the Criminal Procedure Code of Ukraine and Article 8 of the Law of Ukraine "On Operative Investigative Activities". The characteristic features of conducting such a covert investigative (search) action as monitoring the commission of a crime are determined: only a prosecutor has the right to decide on its conduct; monitoring the commission of a crime can be conducted in such forms as controlled delivery, controlled and operational purchase, special investigative experiment, and simulation of the crime scene; special simulation means that resemble the object of improper advantage may be applied; it is prohibited to provoke (incite) an official to receive improper benefits for the purpose of further exposure; the conduct of the procedural action is documented by a protocol; the protocol of monitoring the commission of a crime can be used in evidence on the same grounds as the results of other investigative (search) actions during the pre-trial investigation; monitoring the commission of a crime is not conducted if, as a result of such actions, it is impossible to prevent an attack on human life or cause serious bodily harm, the spread of dangerous substances, and the escape of persons who have committed serious crimes.

Amendments to Article 271 of the Criminal Procedure Code of Ukraine are proposed, providing for the possibility of monitoring the commission of a crime in the case of receiving a report on the demand for improper benefits by an employee of a company who does not have the status of an official, that is, a crime provided for by Article 354 of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: *corruption, improper benefit, pre-trial investigation, investigative actions, monitoring the commission of a crime, covert investigative (search) actions, Criminal Procedure Code of Ukraine, official, public official, crime.*

Постановка проблеми. Боротьба з корупцією є важливим завданням правоохоронних органів. Для доказування фактів вимагання неправомірної вигоди передбачено проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД). Однією із таких дій є контроль за вчиненням злочину, порядок проведення якого передбачений у ст. 271 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). Дослідження процесуального порядку, підстав і умов проведення цієї НСРД є актуальним, оскільки вона дозволяє затримати посадову особу, яка вимагає неправомірну вигоду, під час її одержання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми кваліфікації одержання неправомірної вигоди та розслідування таких кримінальних правопорушень вивчали багатьма науковцями у галузі кримінального та кримінально-процесуального права. Зокрема, О. В. Неклеса та Д. С. Юр'єв [1, с. 330–336], а також О. С. Перешивко [2, с. 184–187] вивчали об'єктивні та суб'єктивні ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 Кримінального кодексу України (далі – КК України). Проблеми розслідування фактів одержання неправомірної вигоди вивчали Ю. О. Андрейко [3, с. 161–167], О. В. Бобровник [4, с. 28–34], О. В. Пчеліна [5, с. 394–401], О. О. Пунда [6, с. 118–122], О. М. Таркан [7,

с. 394–401; 8, с. 416–419], В. І. Теремецький та інші науковці [9, с. 1–10].

Невирішені раніше проблеми. У вітчизняній науковій літературі неодноразово приділялася увага проблематиці контролю за вчиненням злочину під час розслідування одержання неправомірної вигоди. Однак умови, підстави та порядок проведення такої НСРД, як контроль за вчиненням злочину не були спеціально досліджені у межах окремої наукової статті.

Мета наукового дослідження полягає у визначенні правових засад проведення такої НСРД, як контроль за вчиненням злочину.

Завдання наукового дослідження полягають у: визначенні тих законодавчих положень, які регулюють проведення контролю за вчиненням злочину; визначенні підстав і умов проведення цієї НСРД; з'ясуванні особливостей її проведення.

Виклад основного матеріалу. Юридична відповідальність за одержання службовою особою неправомірної вигоди за вчинення або невчинення певних дій з використанням наданих повноважень встановлена у ст. 368 КК України. При цьому згідно з приміткою 1 до ст. 364 КК України службовими особами будуть вважатися державні службовці та службовці органів місцевого самоврядування, керівники державних або комунальних підприємств та їх підрозділів. Відповідальність працівників підприємств,

установ і організацій, які не мають статусу службової особи, за одержання неправомірної вигоди за вчинення певних дій з використанням свого становища на підприємстві встановлена у ст. 354 КК України [10]. Поняття неправомірної вигоди також визначено у законодавстві. Згідно із абз. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію корупції» неправомірна вигода – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [10]. Аналогічне визначення закріплене у примітці до ст. 364-1 КК України, але воно не поширюється на випадки надання неправомірної вигоди працівникам підприємств, які не мають статусу службової особи, тобто вчинення злочину, передбаченого ст. 354 КК України [9].

Зауважимо, що автори цієї статті для позначення суспільно небезпечних, протиправних діянь пропонують використовувати термін «злочин», а не «кримінальне правопорушення», оскільки НСРД, передбачена у ст. 271 КПК України, має назву «Контроль за вчиненням злочину». Отже, виходячи з положень чинного законодавства, неправомірна вигода може полягати у передачі грошей, майна, наданні різних благ, пільг, послуг та переваг. При цьому, виходячи із диспозиції ст. 368 КК України, така вигода може надаватися як самому посадовцю, так і третім особам, які були вказані одержувачем неправомірної вигоди.

Науковці проводили спеціальні дослідження та висловлювали власні думки щодо сутності неправомірної вигоди та способів її передачі. Зокрема, О. В. Неклеса та Д. С. Юр'єв стверджують, що неправомірна вигода може полягати у наступному:

- майно, в тому числі і вилучене із цивільного обігу: грошові кошти, нерухомість, коштовності, зброя та боєприпаси, наркотичні засоби;

- документи, що дають право отримати майно, користуватися ним або вимагати виконання зобов'язань: цінні папери у вигляді акцій, векселів, облігацій державної позики тощо;

- будь-які дії майнового характеру: безоплатне надання послуг, санаторних або

туристичних путівок, проведення будівельних та ремонтних робіт, нарахування необґрунтовано великих премій, відмова від прав на майно [1, с. 332]. Варто відзначити, що зазначені науковці намагаються достатньо докладно охарактеризувати різні способи одержання неправомірної вигоди та саму сутність цього поняття.

О. С. Перешивко визначає неправомірну вигоду як майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, а також діяння, які мають ознаки послуг проте носять протиправний характер [2, с. 187]. Наведене визначення багато в чому схоже із законодавчим терміном «неправомірна вигода», окрім вказівки на діяння, які мають ознаки послуг проте носять протиправний характер.

Зауважимо, що до квітня 2013 року в ст. 368 КК України, як і у постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво» від 26 квітня 2002 року № 5 застосовувався термін «хабар». Так, відповідно до п. 6 вказаної Постанови хабарем вважалось майно, права на майно або вчиненні на користь службової особи дії майнового характеру. Верховний Суд України звертав увагу, що хабар може даватися та одержуватися також і в завуальованій формі – під виглядом укладення законної угоди, безпідставного нарахування й виплати заробітної плати чи премій, нееквівалентної оплати послуг різного характеру (консультацій, експертиз) [12]. Наведена постанова містить більш широкий перелік предметів, що можуть вважатися хабарем, а також способів давання хабаря, ніж законодавство про корупцію. Незважаючи на те, що ця Постанова є чинною і в ній і досі використовується термін «хабар», автори цієї статті використовують термін «неправомірна вигода», який є усталеним останні 10 років. Крім того, для уніфікації термінології термін «хабар», який використовувався вченими до внесення змін до ст. 368 чинного КК України, на наукові праці яких є посилання, також замінено на термін «неправомірна вигода» як тотожній.

Для розслідування злочинів, передбачених ст. 368 КК України, важливо розуміти, що неправомірна вигода може полягати як у безпосередній передачі грошових коштів, документів, які посвідчують майнові

права, цінних паперів, так і в безпідставному нарахуванні грошових виплат або наданні послуг завищеної вартості. Отже, з метою розслідування одержання неправомірної вигоди можна виокремити такі способи вчинення злочину, передбаченого

ст. 368 КК України:

- безпосередня передача грошових коштів із рук в руки чи шляхом використання банківського рахунку службової особи;

- безпосередня передача службовій особі коштовностей або предметів, які вилучені з вільного цивільного обігу;

- укладення договору купівлі-продажу рухомого або нерухомого майна, цінних паперів за заниженою вартістю у порівнянні із ринком відповідних товарів, посвідчення такого договору у нотаріуса;

- одержання службовою особою безкоштовних косметичних, перукарських, оздоровчих, медичних або інших послуг, виконання безкоштовного ремонту речей або проведення безкоштовних будівельних робіт;

- нарахування необґрунтованих премій та надбавок службовим особам з боку керівництва, яке вже одержало неправомірну вигоду;

- подача громадянином, зацікавленим у домовленостях із посадовцем, заяви про залишення позову без розгляду у цивільному спорі з родичами службової особи, укладенні угоди про примирення обвинуваченого із потерпілим у кримінальному провадженні щодо родича посадової особи.

Всі перелічені способи одержання неправомірної вигоди варто враховувати під час проведення такої НСРД, як контроль за вчиненням злочину. Слідчому та оперативному працівнику слід розуміти, що службова особа може зажадати одержати неправомірну вигоду не лише у вигляді грошових коштів, але й шляхом передачі певного рухомого чи нерухомого майна або одержання яких-небудь послуг.

Досліджуючи розслідування злочинів, пов'язаних із одержанням неправомірної вигоди, О. О. Пунда стверджує, що слідчому необхідно встановити і довести обставини вчинення злочину: предмет неправомірної вигоди, його ознаки, справжню ринкову вартість, мету, спосіб і місце передачі цієї вигоди, коло осіб, які брали участь у передачі предмету неправомірної вигоди, можливих посередників, зміст діяння,

яке повинен вчинити посадовець, який одержав неправомірну вигоду [6, с. 120]. Зафіксувати перелічені обставини вчинення злочину можна за допомогою проведення НСРД – контролю за вчиненням злочину, порядок проведення якої встановлений ст. 271 КПК України.

О. Таркан наголошує, що для початкового етапу розслідування одержання неправомірної вигоди характерними є такі слідчі ситуації. По-перше, коли передавання предмету неправомірної вигоди вже відбулося і наступних епізодів протиправної діяльності не планується. По-друге, коли між учасниками майбутнього злочину продовжуються перемовини про умови та мету одержання неправомірної вигоди [4, с. 314]. О. В. Пчеліна також наводить типові слідчі ситуації, характерні для початкового етапу розслідування неправомірної вигоди: 1) отримано інформацію про передачу неправомірної вигоди, але обидві сторони заперечують цей факт, 2) надійшла інформація від людини, в якій вимагають неправомірну вигоду; 3) є численні заяви про вимагання або одержання грошових коштів працівниками організації за працевлаштування і просування по службі [5, с. 397]. Таким чином, однією з поширених слідчих ситуацій початкового етапу розслідування є надходження заяви від громадянина про факт вимагання або пропозиції надання неправомірної вигоди.

У різних установах і підприємствах усіх форм власності можуть виникати різні ситуації, коли у людини вимагають або їй пропонують надати неправомірну вигоду за отримання певних життєвих благ. Наприклад, здобувачу освіти викладач або староста групи як посередник може запропонувати сплатити гроші за високий бал при складенні іспиту. Лікар може висувати умови для надання медичної допомоги пацієнту у вигляді сплати грошей. Працівники контролюючих інспекцій можуть запропонувати директору організації зменшити розмір штрафу для підприємства за умови надання неправомірної вигоди інспекторові. Керівник органу державної служби може пропонувати надати йому неправомірну вигоду за просування по службі когось із підлеглих. У багатьох подібних випадках людина може не погодитися на вчинення незаконних дій і повідомити правоохоронні органи про подібні пропозиції або вимоги.

При надходженні заяви людини про вимагання неправомірної вигоди виникає необхідність у проведенні гласних і негласних слідчих (розшукових) дій. Характеризуючи особливості доказування одержання неправомірної вигоди, О. В. Бобровник підкреслює, що першою слідчою дією під час досудового слідства є допит заявника. Під час допиту необхідно з'ясувати хто і за яких умов пропонував або вимагав сплатити неправомірну вигоду, в якій формі або якій сумі грошей повинна бути надана неправомірною вигода. Варто з'ясувати, за виконання яких повноважень посадовою особою пропонується надати неправомірну вигоду [4, с. 30]. О. Такан стверджує, що після отримання заяви про вимагання неправомірної вигоди і допиту потерпілого для документування факту вчинення злочину варто провести такі НСРД, як спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України), аудіо- та відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України), аудіо- та відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України), зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (ст. 263 КПК України), а також контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України) у формі спеціального слідчого експерименту [7, с. 314]. Про необхідність проведення спеціального слідчого експерименту в межах контролю за вчиненням злочину під час розслідування хабарництва вказує О. О. Пунда [6, с. 121]. На важливості НСРД під час початкового етапу розслідування корисливих і службових злочинів ми вже наголошували у своїй попередній публікації [9, с. 8]. Отже, дослідники підкреслюють значущість здійснення контролю за вчиненням злочину під час доказування одержання неправомірної вигоди.

Правовою основою для проведення такої НСРД як контроль за вчиненням злочину є ст. 271 КПК України та Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність». Згідно з ч. 1 ст. 271 КПК України контроль за вчиненням злочину може здійснюватися у випадках наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин. Контроль вчинення злочину може проводитися в таких формах, як контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент та імітування обстановки злочину

[13]. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативним підрозділам надано право проводити контрольовану поставку, контрольовану закупку та у випадку надходження інформації про вимагання неправомірної вигоди проводити операції з контрольованого вчинення відповідних діянь [14]. Отже, необхідною умовою для проведення цієї НСРД є вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Зауважимо, що згідно зі ст. 12 КК України тяжким вважається злочин, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років. При цьому у випадку підкупу працівника певного підприємства, який не має статусу службової особи, передбачено менш тривалі строки позбавлення волі. Тобто злочин, передбачений ст. 354 КК України, не є тяжким і в разі повідомлення про намір його вчинити підстави для проведення НСРД відсутні. Водночас у разі надання неправомірної вигоди службовій особі або вимагання такої вигоди службовою особою, тобто вчинення злочину, передбаченого ст. 368 КК України, передбачені покарання у вигляді позбавлення волі на строк, більший, ніж п'ять років [10]. Тож підстави для проведення такої НСРД, як контроль за вчиненням злочину, виникають у разі надходження до органів поліції повідомлення про вимагання неправомірної вигоди службовою особою, тобто вчинення злочину, передбаченого ст. 368 КК України.

Умови проведення НСРД, в тому числі і контролю за вчиненням злочину, визначені у главі 21 КПК України:

1. Виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої НСРД, як контроль за вчиненням злочину (ч. 4 ст. 246 КПК України).

2. Встановлені правила для продовження строку проведення НСРД (ч. 5 ст. 246 КПК України).

3. Проведення НСРД може фіксуватися за допомогою технічних та інших засобів. Протоколи про проведення НСРД з додатками не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту припинення зазначених НСРД передаються прокурору (ст. 252 КПК України).

4. Протоколи щодо проведення НСРД, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування

технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування (ч. 1 ст. 256 КПК України).

5. Контроль за вчиненням злочину не проводиться у випадку, якщо внаслідок таких дій неможливо запобігти посяганням на життя людини або завданню тяжких тілесних ушкоджень, поширенню небезпечних речовин та втечі осіб, які вчинили тяжкі злочини (ч. 2 ст. 271 КПК України).

6. Під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття (ч. 3 ст. 271 КПК України).

7. Прокурор у своєму рішенні про проведення контролю за вчиненням злочину повинен викласти обставини, які свідчать про відсутність під час НСРД провокування особи на вчинення злочину та зазначити про застосування спеціальних імітаційних засобів (ч. 7 ст. 271 КПК України).

Коментуючи особливості контролю за вчиненням злочину, О. О. Пунда зазначає, що практичною частиною спеціального слідчого експерименту є створення керованих умов при передачі та одержанні неправомірної вигоди. Широко використовуються заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби [6, с. 121]. Дійсно, у разі надходження заяви про вимагання неправомірної вигоди можуть бути створені імітаційні засоби, які схожі на гроші або коштовні речі, що під наглядом поліцейських будуть передані службовій особі, яка вимагала таку вигоду. Відповідні імітаційні засоби можуть бути оснащені спеціальними хімічними речовинами, які залишають сліди на особі, що одержала неправомірну вигоду. О. М. Таркан наголошує, що під час фіксування результатів контролю за вчиненням злочину необхідно знайти сліди спеціальних хімічних речовин, якими були обладнані імітаційні засоби, на руках, одязі, речах у службовому кабінеті особи, яка одержала неправомірну вигоду [8, с. 418]. Ю. О. Андрейко зазначає про необхідність здійснення змивів із долонь рук особи, яка одержала неправомірну вигоду для фіксації слідів хімічних речовин.

Дослідник звертає увагу на використання джерел ультрафіолетового світла для виявлення характерного напису на купюрах грошей, які були заздалегідь підготовлені для передачі зловмиснику в межах контролю за вчиненням злочину [3, с. 163]. Отже, у разі контролю за вчиненням злочину у вигляді одержання неправомірної вигоди, необхідно задокументувати використання певних імітаційних засобів які були передані службовій особі як неправомірною вигодою.

О. В. Пчеліна звертає увагу на те, що під час проведення контролю за вчиненням неправомірної вигоди можуть виникнути підстави для тимчасового обмеження конституційних прав майбутнього одержувача цієї вигоди [5, с. 399]. У цьому разі застосування відповідних обмежень можливе лише за рішенням слідчого судді згідно із ч. 8 ст. 271 КПК України [13]. Однак прокурор під час винесення постанови про контроль за вчиненням злочину не може передбачити всіх можливих випадків обмеження прав одержувача неправомірної вигоди. Якщо виникає необхідність затримати службову особу, яка одержала неправомірну вигоду, то відповідна слідча дія повинна відбуватися в порядку ст. 208 КПК України, тобто і без ухвали слідчого судді.

Таким чином, при передачі в якості неправомірної вигоди грошей чи інших коштовних предметів може бути проведено таку НСРД, як контроль за вчиненням злочину в порядку ст. 271 КПК України. Якщо ж грошові кошти перераховуються на банківський рахунок службової особи, то слідчому необхідно звертатися до слідчого судді з погодженням із прокурором клопотанням про моніторинг банківських рахунків в порядку ст. 269-1 КПК України [13]. Вважаємо, що контроль за вчиненням злочину відрізняється від моніторингу банківських рахунків тим, що на банківський рахунок повинні бути перераховані справжні гроші, а не імітаційні засоби.

Якщо неправомірною вигодою полягає у наданні безкоштовних послуг або укладенні цивільного договору за заниженою вартістю майна чи робіт, то під час контролю за вчиненням злочину не можуть бути використані імітаційні засоби. Посадова особа, яка вимагала неправомірну вигоду у такій своєрідній формі

повинна бути затримана під час укладення відповідного договору або надання послуг.

Висновки. Законодавство передбачає відповідальність працівників підприємств та службових осіб за одержання неправомірної вигоди. У разі звернення до правоохоронних органів громадянина, в якого службова особа вимагає надання неправомірної вигоди, може проводитися така НСРД, як контроль за вчиненням злочину. Рішення про контроль за вчиненням злочину може бути прийняте лише прокурором у випадку підозри, що готується вчинення тяжкого злочину, зокрема одержання неправомірної вигоди службовою особою, тобто злочину, передбаченого ст. 368 КК України. Підкуп працівника підприємства, який не має статусу службової особи, тобто злочин, передбачений ст. 354 КК України, не вважається тяжким злочином. Особливості проведення контролю за вчиненням злочину полягають в наступному:

1. Правовою основою для проведення контролю за вчиненням злочину є ст. 271 КПК України та ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

2. Виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої НСРД, як контроль за вчиненням злочину.

3. Контроль вчинення злочину може проводитися в таких формах, як контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент та імітування обстановки злочину.

4. Можуть бути застосовані спеціальні імітаційні засоби, які нагадують предмет неправомірної вигоди.

5. Забороняється провокувати (підбурювати) службову особу на одержання неправомірної вигоди з метою її подальшого викриття.

Вважаємо, що у ст. 271 КПК України варто внести зміни і передбачити можливість проведення контролю за вчиненням злочину у випадку надходження заяви про вимагання неправомірної вигоди працівником підприємства, що не має статусу службової особи, тобто злочину, передбаченого ст. 354 КК України.

Список використаних джерел:

1. Неклеса О., Юр'єв Д. Актуальна характеристика кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 330–336.
2. Перешивко О. С. Неправомірна вигода як предмет підкупу особи, яка надає публічні послуги. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 1. С. 184–187.
3. Андрейко Ю. О. Проведення обшуку під час розслідування одержання неправомірної вигоди службовою особою. *Право і суспільство*. 2017. № 2. Ч. 2. С. 161–167.
4. Бобровник О. В. Доказування слідчим прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою у досудовому розслідуванні. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 28–34.
5. Пчеліна О. В. Хабарництво як корупційний прояв: деякі аспекти розслідування. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 394–401.
6. Пунда О. О. Особливості початкового етапу розслідування кримінальних проваджень за фактами прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2014. Вип. 24. Т. 4. С. 118–122.
7. Таркан О. Ситуаційний підхід у методиці розслідування прийняття, пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою органу поліції. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 312–317.
8. Таркан О. М. Особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування одержання неправомірної вигоди службовою особою органу поліції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 416–419.

9. Teremetskyi V., Tataryn I., Kovalenko V., Yakovenko M., Udovenko Zh., Salmanov O. Phenomenon of Interference With Private Communication as the Category of Theory and Practice of Criminal Proceedings. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, Vol. 24, Special Issue 1: Business Ethics and Regulatory Compliance, 1-10.

10. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/text> (дата звернення: 20 березня 2024 року).

11. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 20 березня 2024 року).

12. Про судову практику у справах про хабарництво: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 5. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text> (дата звернення: 20 березня 2024 року).

13. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4551-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20 березня 2024 року).

14. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 20 березня 2024 року).

References:

1. Neklesa O., Yur'iev D. Aktualna kharakterystyka kryminalnoho pravoporushennia, peredbachenoho st. 368 KK Ukrainy. *Naukovyi visnyk aDnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. 2022. № 2. S. 330–336.

2. Pereshyvko O. S. Nepravomirna vyhoda yak predmet pidkupu osoby, yaka nadaie publichni posluhy. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2018. № 1. S. 184–187.

3. Andreiko Yu. O. Provedennia obshuku pid chas rozsliduvannia oderzhannia nepravomirnoi vyhody sluzhbovoiu osoboiu. *Pravo i suspilstvo*. 2017. № 2. Ch. 2. S. 161–167.

4. Bobrovnyk O. V. Dokazuvannia slidchym pryiniattia propozytsii, obitsianky abo oderzhannia nepravomirnoi vyhody sluzhbovoiu osoboiu u dosudovomu rozsliduvanni. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*. 2017. № 3. S. 28–34.

5. Pchelina O. V. Khabarnytstvo yak koruptsiinyi proiav: deiaki aspekty rozsliduvannia. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. 2013. № 3. S. 394–401.

6. Punda O. O. Osoblyvosti pochatkovoho etapu rozsliduvannia kryminalnykh provadzhen za fakty pryiniattia propozytsii, obitsianky abo oderzhannia nepravomirnoi vyhody sluzhbovoiu osoboiu. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya Pravo*. 2014. Vyp. 24. T. 4. S. 118–122.

7. Tarkan O. Sytuatsiinyi pidkhid u metodytsi rozsliduvannia pryiniattia, propozytsii, obitsianky abo oderzhannia nepravomirnoi vyhody sluzhbovoiu osoboiu orhanu politsii. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2020. № 3. S. 312–317.

8. Tarkan O. M. Osoblyvosti provedennia slidchykh (rozshukovykh) dii pid chas rozsliduvannia oderzhannia nepravomirnoi vyhody sluzhbovoiu osoboiu orhanu politsii. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2020. № 3. S. 416–419.

9. Teremetskyi V., Tataryn I., Kovalenko V., Yakovenko M., Udovenko Zh., Salmanov O. Phenomenon of Interference With Private Communication as the Category of Theory and Practice of Criminal Proceedings. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, Vol. 24, Special Issue 1: Business Ethics and Regulatory Compliance, 1-10.

10. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/text> (data zvernennia: 20 bereznia 2024 roku).

11. Pro zapobihannia koruptsii: Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (data zvernennia: 20 bereznia 2024 roku).

12. Pro sudovu praktyku u spravakh pro khabarnytstvo: postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 26.04.2002 № 5. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text> (data zvernennia: 20 bereznia 2024 roku).

13. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4551-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (data zvernennia: 20 bereznia 2024 roku).
14. Pro operativno-rozshukovu diialnist: Zakon Ukrainy vid 18.02.1992 № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (data zvernennia: 20 bereznia 2024 roku).